ומדליקין לו את הנר משום רבי יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן תניא נמי הכי מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר ומחמין לו קיתון אחד ויש אומרים אף צולין לו דג קטן רבא אמר לעולם שהניח ושאני הטמנה דמוכחא מלתא דאדעתא דשבתא קעביד איתיביה אביי [א]חנניה אומר בית שמאי אומרים אין אופין אלא אם כן ערב בפת ואין מבשלין אלא א"כ ערב בתבשיל ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יו"ט הא היו לו חמין טמונין מיהא עביד ואע"ג דמוכחא מלתא דאדעתא דשבת קעביד אלא אמר אביי כגון שערב לזה ולא ערב לזה וחנניה היא ואליבא דב"ש: ואין זוקפין את המנורה: מאי קא עביד אמר רב חיננא בר ביסנא הכא במנורה של חליות עסקינן דמחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים (א) וב"ה סברי [ב][א]אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא איתיביה רב יהודה לעולא [ב]הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה א"ל [ג][ג]לאו אדעתאי: אמר [ד]רב [ה]קנבא [ד]שרי: בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי [ו]מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר אמר לו [ה]אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות לו מחיצה אין לו לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי מאי אמר ליה [ז][ו]אסור איתיביה [ז]אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר אמר ליה ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה אביי מרבה מהו לכבות את הדלקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קמבעיא לי משום אבוד ממון מאי א"ל אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת כדי לחום עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביו"ט היכא דאיכא סכנה [ח]כגון רירא דיצא דמא דמעתא וקדחתא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי [י]דאפי' בשבת שרי כי קמבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א"ל [ח]אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת ושני ליה כדשנין אמימר [ט]שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא איכא דאמרי [ט]אמימר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך [י]דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא [כ]כל דבר שאין בו סכנה [ל]אומר לנכרי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר ליה [מ]איכא רב זביד דקאי כותך ושניי ליה [נ][כ]מסייע אין בו ממש [ל]אמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ראש השנה אמר ליה רב אשי לאמימר [ס]והאמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה

מה

שערב לזה ולא ערב לזה. אפה ובשל מבעוד יום לשם ערוב ולא טמן חמין: **במנורה של חליות.** וכשנפלה נפרדו חליותיה: **יש תורת בנין בכלים.** ובונה חייב בכל שהוא: **אין תורת בנין בכלים.** ואינו חייב אלא אם כן עשה בו מלאכה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות לעצמם אבל חזרת חליות שאין בה אלא משום בנין אין בונה אלא בבתים ואהלים: **קם שמעיה.** דעולא: **זקף לשרגא.** שהיה רוצה שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה: **שרגא.** נר של חרס קרויזו"ל בלע"ז: **הנותן שמן בנר.** בשבת: **המסתפק.** הנוטל ממנו ואוכל: **חייב משום מכבה.** וכבוי בי"ט לא אשתרי: **לאו אדעתאי.** עשה השמש מה שעשה: **קנבא.** למחוט (ב) ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין מוקיי"ר בלע"ז: **מפני דבר אחר.** לשמש מטתו: **לעשות מחילה.** בסדין: **בקעת.** אישטיל"א: **כדי לחוס עליה.** שאין כבוי זה לורך י"ט. ואני שמעתי דהוי ליה סותר ע"מ לבנות במקומו: **מותר.** אלמא לצורך יום טוב שיהנה היום שרי: **ר' יהודה.** דאמר לקמן (ע) מכשירי אוכל נפש שרו ודריש יעשה לכם (פ) לכל צרכיכם והאי נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש ואנא דאסרנא כרבנן דדרשי הוא לבדו: **איתיביה כו'.** ואין לך עשון בית גדול מן הדלקה ולורך י"ט הוא לכבותה שלא יצטרך לישב בערב ובגשמים: **למכחל עינא.** לשום בו כחול לרפואה: **רירא.** שעושה ריר ביב"א והוא שקורין קליד"ה בלע"ז שהוא עושה ריר (צ) שמגליד תמיד: **דילא.** פי' שנוקב כמו מחט כמו דץ ביה מידי (חולין דף נג:): **דמא.** שנקנ"ר: **דמעתא.** מדמעת תמיד: **קדחתא.** לשון קדחה באפי (דברים לב) שורפת והוא שקורין איתקלפיישו"ן: **תחלת אוכלא.** תחלת החולי של כל אלו: **דאפילו בשבת שרי.** כדאמרינן במסכת ע"ז (דף כח:) שורייני דעינא באוכמתא דלבא תלו: **סוף אוכלא ופצוחי עינא.** שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורו: **איתיביה בקעת.** שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן: **כדשנין.** רבי יהודה היא דאמר לכל צרכיכם: **עמיץ ופתח.** סוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול: **איכא רב זביד.** שהיה מקשה לי כמותך: **ושניי ליה.** ופרקתי לו: **מסייע אין בו ממש.** מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש. והכי אמר במסכת שבת בהמצניע (דף צג.) גבי זה יכול וזה אינו יכול יכול חייב ושאינו יכול פטור ואע"ג דקמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש:

מה

ומדליקין לו נר. מכאן משמע שצריך להזכיר בברכת עירובי תבשילין יהא שרי לבשולי ולאפויי ולאדלוקי וכו' ואם בשביל הדלקה לא התנה משמע הכא דיהא אסור להדליק לו רק נר א' מדחזינן דהוצרך להזכיר אדלוקי הנר משמע דאסור למי שלא הניח להדליק לו רק נר אחד: **ובית** הלל סברי אין בנין וסתירה בכלים. וא"ת והא בשבת (דף מו.) במנורה של חליות כ"ע לא פליגי דאסור וי"ל דהתם מיירי בשבת והכא מיירי בי"ט ולא החמירו חכמים הואיל ואין בנין בכלים אי נמי י"ל דהתם מיירי שכולה של חליות ומפרקין אותה אברים אברים אבל הכא מיירי שאין חסר כאן רק להקימה קצת [א] ואינה בעלת אברים דכולה מחוברת היא: (ק) **והמסתפק** ממנו חייב משום מכבה. אינו ר"ל מפני שממהר כבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביום טוב שרי אע"פ שממהר כבויה ובשבת נמי אינו חייב אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה [ב] שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת [ג] ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ולכך נראה ככבוי ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחותך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל אע"ג שהוא גורם לגרום כבויה שרי ודוקא לחתוך אותה באור אבל בסכין אסור אליבא דכולי עלמא דאמר לקמן במתני' (דף לב.) חותכה באור בפי שתי נרות: **קנבא** שרי. פי' רש"י מוקיי"ר בלעז למחוט ראש הפתילה ועושה פחס ולא נהירא דלקמן פרק המביא (דף לב:) קרי ליה מוחטין את הנר מאי מוחטין עדויי חושכא ולא קאמר הכא כי ההיא לישנא דהתם לכ"נ דתרי חטויי יש אחד בשעה שדולק והיינו ההוא דלקמן ויש אחד לאחר שכבה שמתקנין אותה כדי שידליק מהר ומסיר הפחס שבראש הפתילה [ד] ובכך נוחה כשידליק אותה והיינו ההוא דהכא דשרי: **אין** מכבין את הבקעת וכו'. מכאן יש למחות את הנשים שרגילות להסיר הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומשימין אותה על הקרקע וכן שלא לכסות את האור ומה שנהגו העולם להדליק הנר מי"ט לחברו ואין מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין י"ט מכין לחבירו י"ל דאע"ג שאינו לילה מ"מ הוא סמוך לחשיכה ואף באותו יום צורך הוא אותה הדלקה: **ההיא** רבי יהודה היא. דאית ליה לכל צרכיכם ואנן עבדינן כרבנן ואם תאמר והא אנן פסקינן לקמן הלכה כר' יהודה וי"ל דמסיק עליה ואין מורין כן אי נמי י"ל דהא דשרינן מדרשה דלכם היינו דוקא בדבר [ה] שהוא אוכל נפש אבל בדבר שאינו אלא לתשמיש בעלמא וכן שלא תתעשן הקדרה אסור:

דנפישא

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' יג ופכ"ב מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף ג וסי' שיד סעיף א:

פ ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסה סעיף א:

פא ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ב:

פב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיד ס"ד:

פג ה ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א:

פד ז מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שכח סעיף ט:

פה ח מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תצו סעיף ב:

פו ט מיי' שם הל' י:

פז י מיי' שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף יז:

פח כ מיי' פ"א שם הל' טז טוש"ע א"ח שם בהג"ה:

פט ל מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה כד טור ש"ע א"ח סי' תצו סעיף ב:

◆

מוסף תוספות

א. ופעמים מטין אותם ופעמים זוקפין אותם. תוס' הרא"ש שבת מו. ד"ה דחוליות. ב. דכשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה והוה ליה מכבה. רא"ש סימן יז. ועי"ש עוד. ג. ומכהה אורו, דהא לא ציל נהוריה כי ליכא רק מעט שמן. תר"פ. ד. והוא מלשון קניבת ירק. רשב"א. ה. שהם עיקר מכשירי אוכל נפש כגריפת תנור כדי שלא יחרוך התבשיל עצמו שאם אתה מחמיר עליו אתי לאימנועי משמחת י"ט. רשב"א.

◆

רבינו חננאל

ואין זוקפין המנורה. אוקימנא במנורה של חוליות משום דמחזי כבונה, וב"ש לטעמייהו דאמרי יש בנין וסתירה בכלים, ובית הלל אומרים אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים (נמי). וקי"ל כב"ה. ותנא של בית ר"ג לא היו זוקפין המנורה ביו"ט, ומעשה שנפלה המנורה בלילי יו"ט ברומי בפני ר"ג והזקנים, ועמד ר' עקיבא וזקפה, א"ל ר"ג עקיבא מה לך שאתה מכניס ראשך בין המחלוקות, א"ל למדתנו רבינו אחרי רבים להטות, אע"פ שאתה אוסר, הן מתירין והלכה כמרובים. א"ר יהודה משום ר"ג מטלטלין מנורה ביו"ט אבל לא זוקפין. **עולא איקלע לבי רב יהודה** בלילי יו"ט, קם שמעיה זקף שרגא, כלומר זקפה ונתקבץ השמן לאחוריה כדי שתכבה מהרה וישאר השמן ונמצא כאילו מכבה ביו"ט. **אותיב** רב יהודה לעולא מהא דתניא בשבת, הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו חייב משום מכבה, נמצא שמעת שזקף הנר וקיבץ השמן אחורי הנר כאילו נסתפק ממנו וחייב משום מכבה, וכיון דבשבת חייב, פשטינן מינה דביו"ט נמי הזוקף כמסתפק הוא, והמסתפק אסור משום מכבה, גם המכבה אפילו ביו"ט אסור. א"ל עולא לאו אדעתאי, כלומר לא עשה השמש דבר זה על דעתי. וכן אמר אביי אסור לכבות הנר ביו"ט אפילו אם צריך לשמש מטתו ואין לו בית אחר ולא דבר לעשות לו מחיצה ולא כלי לכפותו על הנר. ומותבינן עליה אין מכבין הבקעת בשביל לחוס עליה, ואם בשביל שלא יתעשן הבית או קדירה מותר. ופריק ההיא ר' יהודה, דתני יעשה לכם לכל צרכיכם, כי קאמינא דאסור אליבא דרבנן דאסרי. וכן א"ל רבה לאביי אין מכבין דליקה ביו"ט [משום] איבוד ממון, אבל אם הוא סכנת נפשות מכבין בשבת וכ"ש ביו"ט. איתיביה אין מכבין את כו'. ופריק האי ר' יהודה כי קאמינא לרבנן. **אמר רב יהודה (וקנינא)** (א) **[וקניבא]** שרי. פירוש יש מי שאומר כגון אבוקה שהיא עשויה בחתיכות עצים קטנים, אם נוטל בשבת מאותן העצים שלא אחזה בהן האור שרי. **בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול עין ביו"ט.** כגון רירא דיצא דמא דמעתא קדחא ותחלת אוכלא, לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי, כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא (דפכוחי) [ופתוחי] עינא מאי, א"ל אסור. **איתיביה** בקעת כו'. ושני ליה האי ר' יהודה היא, כי קאמינא אסור אליבא דרבנן. (ומצאנו חלוקת ר' יהודה ורבנן ביוה"כ, רבנן הוו אמרי אם היה כ"ג זקן או איסטניס מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן, ותניא ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מרתיחין מערב יוה"כ ומטילין בצונן כדי שתפוג צינתן, אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף, אביי אמר אפילו תימא הגיע לצירוף, לר' יהודה דבר שאין מתכוין מותר, ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי כו'). **אמימר כחל מגוי בשבת.** א"ל רב אשי כמאן כעולא דאמר כל צורכי חולה נעשין ע"י גוי בשבת, ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושהו, הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה, הכא מסייע בהדיה דעמיץ ופתח עיניה. א"ל רב זביד אמר לי כוותיך, ואמרי ליה מסייע אין בו ממש. **אמימר שרא למיכחל עינא** ע"י ישראל ביו"ט שני, ואפילו בב' יו"ט של ר"ה. א"ל רב אשי והא אמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין, ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בביצה. א"ל כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף ביצה מותרת, מאי איכא למיחש דילמא עברוה לאלול הא אמר [רב חיננא

מסורת הש"ס

א) לעיל יז:, ב) [לעיל יוד. יא: שבת קכב: עירובין לה.], ג) [ברכות כו. וש"נ], ד) [גרס' הרי"ף והרא"ש א"ר יהודה], ה) ס"א קנסא, ו) [עי' תוספות כתובות ז. ד"ה אמר], ז) [תוספתא פ"ג], ח) [ע"ז כח:], ט) [עי' תוס' שבת לג. ד"ה א"ר זביד], י) שבת קכט., כ) [שבת קכט.], ל) [עי' רש"י גיטין ח: ד"ה כדאמר], מ) [עי' תוס' שבת לג. ד"ה אמר רב זביד], נ) שבת לג., ס) לעיל ו. שבת קלט:, ע) [דף כח:], פ) [שמות יב], צ) ס"א שמוליף, ק) [ועי' תוס' שבת מו. ד"ה דחוליות],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי: (ב) רש"י ד"ה קנבא למחוט. נ"ב כדאיתא בדף לב ע"ב:

◆

גליון הש"ס

גמ' מהו לכבות את הנר. עיין כתובות דף ז ע"א תוס' ד"ה אמר ליה:

◆

לעזי רש"י

קרויזו"ל [קרוישו"ל]. מנורה. מוקיי"ר. למחוט (נר). אישטיל"א. גזיר-עץ. ביב"א. ריר (הפרשת נוזלים). קציד"א. לפלוף. שנקנ"ר [שנקטירו"ד]. רווי-דם. איתקלפיישו"ן [אישקלפיישו"ן]. קדחת.

◆

מוסף רש"י

אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים. אין איסור בנין וסתירה בכלים אלא בבתים, דנחייב בבנין כל דהו, והעושה כלי או גומרו בי"ט או בשבת משום מכה בפטיש הוא דמחייב, שהוא חיוב לכל גמר מלאכה, או אם הוא דבר שהוא מחליקו חייב משום ממחק, ואם צריך קלוע חייב משום מחתך וכן אורג או מסך או תופר, אבל בנין וסתירה לא שייך בהו לאחויבי בסלוק וחזרה, דהא דתנן הבונה כל שהוא, בבתים תנן (לעיל יא:). **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי (ברכות כו.) שוגג הייתי (מנחות לה:). **קנבא שרי.** נר המטשטש והולך מותר לתקנו ולהחזירו ביו"ט (האורה ח"א סי' סט). **רירא.** נוטפת עינו רירא, בלע"ז קלייר"א (ע"ז כח:). **דיצא.** איספונג"ט, לשון נעילה ותחיבה (שם). **קדחתא.** חמימות (שם). **ותחלת אוכלא.** בתחילת החולי (שם). **סוף אוכלא.** שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט (שם). **ופצוחי עינא.** שבא לכוחלה כדי להאיר מראית עינו (שם). **כל דבר שאין בו סכנה.** חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומכל מקום צריך הוא לה, אומר לנכרי ועושה. אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו (שבת קכט.). **מסייע אין בו ממש.** מי שאינו אלא מסייע בדבר ואם בא לעשותו לבדו אינו יכול, אין בו ממש ולא חשיב מידי (שבת צג.). **מת ביום טוב ראשון.** מת המוטל לקבור, אם יו"ט ראשון הוא כו' (לעיל ו.) מת שנשתהה כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט (שבת קלט:).

(א) ע"פ הערוך ערך קנב שמעתיק דברי רבינו כאן. וכרי"ף: קנבא וכן הפי' שהביא רבינו הובא גם ברי"ף כאן וע"ש היטב.